

De gemeente neemt de wijk

De vorige columnist, Jan Willem Holtslag, heeft de pen doorgegeven aan
Willem Sleddering

De resultaten van de laatste twee gemeenteraadsverkiezingen geven verschijnselen te zien die de lokale politiek wel degelijk noopen tot een diepgaande zelfanalyse. Daarbij doel ik op de hoogte van de opkomstpercentages, op de opkomst van extreem rechts en het succes van de lokale politieke partijen.

De gevestigde partijen proberen thans het contact met het weggelopen electoraat te herstellen. Overigens moet ook D66 tot deze gevestigde partijen worden gerekend, want deze partij heeft in veel gemeenten niét als toevluchtsoord kunnen dienen voor kiezers die vervreemd zijn geraakt van de bestaande ideologieën of menen dat de overheid niet goed naar de burgers luistert. Maar dit terzijde.

Om de relatie met de burgers te verbeteren worden tal van instrumenten ingezet die alle een directere invloed op het gemeentelijk beleid beogen, zoals referenda, omnibusonderzoeken en stadspanels. Daarnaast zijn er, onder andere in het kader van de sociale en bestuurlijke vernieuwing, activiteiten opgezet om de bevolking meer te betrekken bij het wijk- en buurtbeheer.

Ik wil in deze column ingaan op dit laatste element, omdat daarbij ontwikkelingen zijn waar te nemen, die voor het democratisch gehalte van het lokaal bestuur van belang zijn.

Deze nieuwe benadering van wijk- en buurtbeheer uit zich op verschillende manieren, afhankelijk van de schaal en de voorkeur van de gemeente. De meest verstrekkende is het maken van deelgemeenten met een eigen direct gekozen bestuur, zeker daar dit model een veel bredere strekking heeft dan wijk- en buurtbeheer. Minder ver gaat het déconcentreren van de organisatie van het beheer (straatreiniging, wegen- en plantsoenonderhoud) naar stadsdelen. Tenslotte kan men deze centraal blijven leiden, maar wordt het accent gelegd op directe aansprekpunten en korte reactietijden voor de buurt of wijk.

Het doel is daarbij steeds dat de burger het gevoel krijgt dat beheer van de 'dagelijkse leefomgeving' de gemeente ook ècht een zorg is. Dit wordt nagestreefd vanuit opvattingen over een moderne, 'klantgerichte', dienstverlening, maar evenzeer vanuit het gevoel, bij politici, dat de burgers hen juist op de kwaliteit van de dagelijkse leefomgeving zullen 'afrekenen' en dat het niet gaan stemmen of het stemmen op lokale of extreem rechtse partijen mede voorkomt uit onvrede over (het ontbreken van) die kwaliteit. Uiteraard spelen ook de verhouding tussen allochtonen en autochtonen, zowel als de onveiligheidsgevoelens hierbij een rol, maar daar ga ik in dit verband niet verder op in.

De grotere gerichtheid op het wijksgewijze werken wordt méér dan eens ook politiek-bestuurlijk gestalte gegeven. Juist vanwege de hiervoor genoemde politieke overwegingen wordt dit niet aan de ambtelij-

ke organisatie overgelaten, maar gaan de wethouders zelf ook in wijken en buurten op stap. Er komen bijvoorbeeld wijkwethouders, die behalve voor hun functionele portefeuille ook voor de gemeentelijke contacten met een bepaalde wijk verantwoordelijk zijn, of vergelijkbare constructies. Deze bestuurders dragen veelal de verantwoordelijkheid voor wijkbudgetten, dat wil zeggen uit de reguliere beheersbudgetten afgezonderde bedragen, die dienen om kleine ongemakken of wensen uit de buurt snel te kunnen aanpakken. Juist op dit laatste punt kunnen evenwel problemen optreden ten aanzien van de democratische besluitvorming en de bestuurlijke zuiverheid.

Het verschijnsel dat een (wijk)wethouder, daartoe door het college gemandateerd, met een pot met geld door de wijk trekt en hier en daar, als een verzoek hem of haar aanspreekt, iets uitdeelt, kan leiden tot vormen van 'cliëntelisme' die in andere tijden niet ongewoon waren. Het contact met de burger wordt zodoende wel hersteld, maar het bestuur betreedt daarvoor paden die niet zonder risico zijn. Dit verschijnsel is te meer opmerkelijk waar de overheid tegelijkertijd haar besluiten, hoe klein van importantie ook, moet gieten in de vorm van voor beroep vatbare beslissingen, met steeds uitdijende beroepsmogelijkheden voor ieder die het genomen besluit wil aanvechten.

Een andere variant is het overdragen van het beheer over de wijkbudgetten aan de wijkbewoners zelf. De vraag wie er dan beslist over de besteding van de gelden is niet eenvoudig te beantwoorden. Bestuurders van wijkverenigingen worden doorgaans niet of nauwelijks representatief geacht. En dus maken enkele betrokkenen of geïnteresseerden de dienst uit. Zien wij hier een herleving van de in de jaren zestig eerst in zwang en al spoedig uit de gratie geraakte 'directe democratie'? Laten wij het niet hopen.

Het vraagstuk van de representativiteit van de participanten bij de besluitvorming zal onder ogen moeten worden gezien, hoe lastig dat in de praktijk ook is. Natuurlijk is het verstandig om de 'bevolking' bij wijk- en buurtbeheer te betrekken en haar het gevoel te geven dat men kan meepraten en beslissen over de dagelijkse leefomgeving, maar de besluitvormingsprocedures moeten doorzichtig zijn en aan democratische criteria blijven voldoen. Wellicht is de moderne informatietechnologie daarbij een beter hulpmiddel. Bestuurders dienen te bedenken dat zij óók vertegenwoordiger zijn van de overheid in haar essentiële taak: het afwegen van belangen en het beslissen over de inzet van de collectieve middelen. Daarbij behoort 'nee' zeggen, of zoals Tops het stelt 'gezaghèbbend nee zeggen' (1). En dat vergt in de omgang met de burgers een houding die naast een open oor en een sociaal gevoel ook een zekere distantie, tact en vooral gezag moet uitstralen. ♦

Willem Sleddering is gemeentesecretaris van Zwolle.

(1) P. Tops, 'Moderne regenten', pag. 197.